

Світле і праведне торжествує

Галина Павленко

чуйним та навіть сентиментальним – таким чином відбувається позитивний розвиток персонажа. Валентину ж їхні взаємини вчать уважності, спостережливості та проникливості: фаталістично думається, ніби ці двоє покликані були зустрітися, аби змінитися та дати одне одному шанс стати кращою версією себе – незалежно від віку.

Втім, таке трактування може видатися надто романтичним і поверховим, тому варто звернутися до позиції самого режисера: «Навіть звертаючи увагу на інших, ми все одно думаємо про себе. Це, серед усього іншого, тема третього фільму. “Червоний” – це братерство». Також він уточнює: «Валентина намагається думати про інших, але бачить їх лише зі своєї точки зору – іншої у неї немає, як і в кожного з нас. Вічне питання: віддаючи щось іншим, чи не робимо ми це тому, що хочемо бути кращими у власних очах? Хто знає...». Таким чином, ми бачимо лише факти, що засвідчують якісні метаморфози героїв, безпосередньо пов’язані з їхньою взаємодією, втім, істинні мотиви залишаються відкритим філософським питанням.

Червоний колір як символ братерства у всій його багатозначності виступає стійким та виразним естетичним компонентом, що пронизує візуальну складову картини. «У фільмі “Червоний” ми не користуємося фільтрами. Просто є кілька червоних елементів – червоний одяг, червоний повідок, червоне тло. Цей колір не декоративний, а драматургічний, значущий...» – так описує його сам Кесльовський. Червоний упродовж стрічки дає можливість зручно оперувати акцентами, привертати увагу до потрібних, сюжетно важливих деталей, або ж таких, що допомагають розкривати образи головних героїв (на кшталт куртки хлопця Валентини чи рекламного банера з її фотографією). Цей колір – сильний, повноцінний та самодостатній: завдяки йому візуальна складова впливає на сюжетний компонент та допомагає тримати історію в тонусі, особистісна свобода персонажів постає не константою, а досягненням, вона не статична та пасивна, а по-французьки революційна.

Ще одне важливе питання порушено в стрічці – свобода вибору. Валентина могла поскаржитися на суддю поліції через його пристрасть до вторгнення в чуже приватне життя; суддя, зі свого боку, міг уникнути покаяння та не зізнатися правоохоронним органам щодо вчиненого; дівчина могла не йти за порадами свого знайомого та обрати інший транспорт для подорожі до Британії; врешті, Огюст міг залишитися в Женеві – за таких обставин вони з Валентиною, можливо, і не познайомилися би. Проте усе це сталося саме так. Парадоксально, проте, маючи свободу вибору, ми завжди мусимо бути готові до певних обмежень, які це різноманіття вибору на нас накладає. Ця думка дотична до важливої ідеї, сповна висвітленої у першій частині трилогії Кесльовського, та й загалом так чи так властивої для всіх «кольорових» картин автора: абсолютної людської свободи не існує.

Література:

Кеслевский К. О себе: Запись Дануты Сток. – Пер. с польс. – М.: Новое издательство, 2010.

Актор Шарль Фюєрберг.

Режисер лялькового театру Сергій Єфремов.

Приводом для цього тексту стали не ювілей чи знаменна дата. І все ж привід є. І він полягає ось у чому.

На терені Музею театального, музичного та кіномистецтва України діє виставка «Лялька на кону». З часу її відкриття 19 грудня там відбулося багато чого цікавого. І серед іншого – незабутня зустріч, присвячена видатному режисерові й педагогу театру ляльок Наталії Бучмі. Де були присутні її рідні й учні, колеги з театральної справи та викладацької роботи.

Після цього мав відбутися вечір вшанування одразу трьох митців – Сергія Івановича Єфремова, Елеонори Миколаївни Смирнової та Шарля Ісаковича Фюєрберга. Не сталося, завадив коронавірус. Залишилося невисловлене – борг перед пам’яттю про чудових майстрів, те, чим неодмінно хотілося поділитися. Тож вдячна редакції журналу, що можу зробити це на його сторінках.

У Сергія Єфремова і Шарля Фюєрберга було чимало спільного. Дитинство в Чернівцях. Захопившись творчістю

Сергія Образцова, вони ще школярами визначились у виборі свого шляху. Фоєрберг брав участь у виставах самодіяльного театру ляльок, а Єфремов створив у школі свій перший ляльковий колектив.

Потім їхні шляхи то сходилися, то розходилися. Працювали разом у Донецькому театрі ляльок – режисер Сергій Єфремов і провідний актор Шарль Фоєрберг. А коли Єфремов вже в Києві заснував новий театр ляльок, то одразу ж запросив туди й Шарля Ісаковича.

Єфремов і Смирнова – два майстри-лялькарі. Він – прекрасний режисер, керівник театру, вона – чудова акторка і педагог. А ще це була міцна родина. Вони підтримували одне одного, вона була надійним опертям для нього. Коли її не стало, він швидко згас.

А об'єднувало всіх трьох особливе бачення світу, одухотворення всього, до чого вони торкалися, диво оживлення на очах глядача. Збагачення нас тим новим змістом, який досягається лише засобами цього виду мистецтва.

Шарль Фоєрберг, такий пластичний актор і такий харизматичний! З тонким почуттям гумору. Витончений, аристократичний. Він міг бути драматичним і ліричним. І міг з дитячою безпосередністю разом з Елеонорою Смирновою зіграти виставу-жарт «Принцеса-стрибунка» за Л. Дворським, у якій звичайні ляльки з дитячої кімнати перетворювались на казкових героїв – короля, принцесу, принца. І з якою переконливою вірою в цю подвійну гру діяли обоє прекрасних майстрів!

Але зупинюся на іншому. Невелика затишна зал. Ми дивимось моновиставу Шарля Ісаковича «Все буде гаразд» С. Єфремова, І. Уварової за щоденником Януша Корчака. Вона – про подвиг польського педагога, який разом із дітьми, своїми учнями, пішов до газової камери. Хоча не мусив. Але не міг інакше. І ось, за задумом творців вистави, в останню ніч перед тим Учитель розповідає дітям біблійні історії, готує душі цих янголів до безсмертя.

Велика вистава! Незабутня. Основою її стала старенька валіза, в якій розміщувалися герої розповіді – Янгол, Марія, Йосип, Рахіль, віслюк. І цар Ірод ... Коли її розкривали, вона перетворювалась на своєрідний вертеп. Який містить у собі споконвічну мудрість та незнищенність.

Фоєрберг-Учитель ділився мудрістю віків, перегортаючи сторінки священних біблійних історій і влітаючи в оповідь свої спогади та думки. Зокрема, надважливе: «Є безмірна жорстокість і є милосердя. Після темряви обов'язково приходить світло».

Шарль Фоєрберг, чий предки зазнавали гоніння за національну приналежність, чий батько загинув під час Другої світової, як мало хто міг відчутти і відтворити масштаб цієї трагедії, яка на рівні з античною.

Сергій Єфремов – перший керівник новоствореного Хмельницького театру ляльок, що його він передав у руки Леоніда Попова. І ще одне його дітище – Київський муніципальний театр на лівому березі Дніпра. По честі, він мав би носити його ім'я. Стенду у фоє театру тут явно недостатньо.

Цей театр одразу ж узяв неймовірну висоту! Спектаклі, поставлені самим Єфремовим і запрошеною до театру Наталією Бучмою, були взірцевими – класично вибудованими чи експериментальними, атмосферними, з прекрасним ансамблем і видатними роботами провідних майстрів.

Окрема сторінка – «Український вертеп», створений Сергієм Івановичем разом із художницею і мистецтвознавцем Іриною Уваровою. Вона, що народилася в Україні, ніколи не забувала свого коріння. Її найкращі роботи створено на цій землі, а особливою її любов'ю позначений вертеп. Її співдружність з Єфремовим сприяла появі зразкового вертепу. Слідом за харківським, що був першопрохідцем в згаданому напрямі, київський вертеп уже на повну силу проявив невмирущий характер цього дивовижного явища. В якому на глибинному рівні розглядається сутність нашого існування на землі, викладено основні світоглядні позиції та утверджується сила духу, життєстійкість нашої нації.

Скриня і ляльки «Українського вертепу» нині – в Музеї театрального, музичного та кіномистецтва України, куди їх передав на вічне зберігання сам Єфремов. А нещодавно музей отримав від дружини Шарля Ісаковича і валізу-вертеп з ляльками з вистави «Все буде гаразд». З цими раритетами можуть ознайомитись відвідувачі виставки «Лялька на кону».

І ще згадується. Молоді режисери лялькових театрів (серед них я, театрознавець) готуються до чергового перегляду вистави. Аби потім відбулося її обговорення.

Це заняття лабораторії при Українському театральному товаристві, яке могло відбуватися в різних містах, але мені найбільше запам'яталося криворізьке. Де театр очолювала та вела свою студію Наталія Бучма.

Керівниками лабораторії були Сергій Єфремов та Елеонора Смирнова. Беззаперечні авторитети. Їхній доробок уже був школою. А ще в них було вміння слухати інших, хай молодших і менш досвідчених. У цій лабораторії було легко дихати, панував вільний обмін думок, усі могли висловитись, це тільки віталось. І приїзд лабораторії до театру ставав великим святом, подією. Там навчалися не на диктаті керівників, а на взаємоповазі. То був особливий час у житті нашого лялькового театру: студійний рух, експерименти, нові назви! І значна роль у цьому належить Сергію Єфремову і Елеонорі Смирновій.

Життя цих трьох в їхні останні роки було захмарене подіями, що відбувалися в театрі. Вони були спричинені недалекоглядними діями директора, які позначалися як на театрі, так і на їхній особистій долі. Вони це болісно переживали. Що в результаті призвело до трагічних наслідків.

Минув час. І хто тепер згадає прізвище того директора? Залишається те, що має право на пам'ять, – новостворені театри, незабутні вистави, митці – вихованці майстрів. Все, як у вертепі: зло повалено, а світле і праведне торжествує.